

Flersprogethed – det handler om at skabe rum for læring

Det har bare været så nemt for mig at lære dansk. Læreren sagde at efter vi havde lært hvordan de første 500 ord skulle udtales, ville vi være i stand til at gætte os frem til resten. Og 500 ord var faktisk ikke så mange.

Jeg begyndte at lære dansk i Letland i 1991 lige efter murens fald da et hold skandinaviske lektorer ankom til Letlands Universitet hvor jeg var i gang med at studere germansk filologi. Der var frit valg mellem dansk, norsk, svensk og finsk. Og det var som at komme ind i en helt ny verden. Efter at jeg i et helt år havde siddet og skrevet af fra en »meget kommunikativ« undervisningsbog i tysk (for der var jo dialoger i bogen), var det som at komme til det virkelige liv i de timer hvor vi lærte dansk. Vi lavede autentiske dialoger med afsæt i bogen »Aktivt dansk« som materiale. Det var både sjovt og nemt at være med i disse læringsforløb, og det gik virkelig stærkt med at begynde at tale det nye sprog. Denne succesoplevelse har bidraget til at jeg allerede fire år efter begyndte at undervise i dansk i Letland. Siden har jeg undervist i dansk på mange forskellige niveauer (gymnasiet, universitetet, aftenkurser), har forsket i hvordan meget forskellige mennesker lærer dansk, og har samlet på eksempler på spændende fremmedsproglæring.

Erkendelsen af hvorfor det var så nemt for mig at lære dansk, kom meget senere. I min studietid tænkte jeg ret traditionelt, at det nok var mit kendskab til tysk der hjalp mig med at huske gloserne. Først da jeg begyndte at interessere mig for pædagogik og begyndte at analysere mine elevers læring, kunne jeg se at der faktisk var mange flere forhold i spil end mit tyske eller mit eventuelle sprog-

ELINA MASLO

Ph.d., videnskabelig assistent

Aarhus Universitet (DPU)

Lektor ved Letlands Universitet

elma@dpu.dk

talent. For eksempel var jeg tvunget til at tænke i problemløsningsstrategier, mens jeg lærte dansk, for vores lektor underviste i dansk på engelsk, som jeg ikke kunne ét ord af på det tidspunkt. Den eneste måde jeg var i stand til at følge med i undervisningen på, var at prøve at gætte mig frem til hvad ordene betød, samt hvordan sproget er opbygget. Det var et hårdt arbejde, for mit hoved skulle aktivere ALLE dets ressourcer, dvs. både min viden om sprog, mine erfaringer med at lære sprog (på det tidspunkt havde jeg allerede tre sprog til rådighed på mere eller mindre brugbart niveau: russisk som modersmål, lettisk som andetsprog og tysk som første fremmedsprog) samt hele min 19-årige livserfaring.

Der var også noget andet på spil, nemlig den sociale dimension. Vi var to veninder som begge havde tysk som fremmedsprog og ikke kunne forstå engelsk. Derfor var der altid én, jeg kunne snakke med om hvordan det gik med at lære dansk. Det var en stor hjælp til ikke at miste modet, specielt i starten. Vores læring foregik på den måde at vi gættede os frem til ordenes betydning, prøvede at sammenligne sprogsystemet i det nye sprog med de aktive sprog vi havde til rådighed; vi prøvede ligefrem selv at bygge ord og sætninger op ud fra den viden vi havde, og det lykkedes os i de fleste tilfælde!

Jeg tror helt bestemt at denne succesoplevelse fik os til at holde ud i starten og blive ved med at lære. Der var heller ikke noget pres fra lærerens side, så egentlig følte vi os helt trygge ved at få lov til at eksperimentere med sproget¹.

Fordi jeg selv har været så heldig at få lov til at opleve en succesrig, nem og spændende fremmedsproglæring i min studietid, har jeg siden troet 100 procent på at det kan lykkes for alle mennesker. Jeg har altid syntes at det er synd for elever at sidde og terpe gloser uden nogensinde at opleve succesfølelsen ved at bruge det nye sprog. Det ER muligt at lære sprog på en nem måde!

Fordi vi er så forskellige

Med afsæt i systemisk-konstruktivistisk læringsteori og funktionelt, kommunikativt sprogsyn har denne artikel som formål at undersøge de læringsprocesser der er på spil ved en nem, spændende og succesrig fremmedsproglæring, specielt når det er tredje fremmedsprog. Jeg vil gerne argumentere for at lærerens primære opgave i sådanne processer er at skabe et transformativt rum for læring. Desuden vil jeg benytte lejligheden til at præsentere et projekt hvor jeg sammen med masterstuderende i dansk som andetsprog vil samle inspirerende eksempler på sådanne læringsrum.

Konstruktivismen bygger som bekendt på påstanden om at mennesker subjektivt i overensstemmelse med deres egen identitet og i nogle bestemte omgivelser og i samspil med andre mennesker konstruerer deres egne »virkeligheder«. Ud fra den forståelse findes der ikke én »realitet« og én viden som er brugbar for alle. Den måde vi opfatter verden på, er afhængig af hvem vi er, hvor vi er, hvem vi nu og tidligere har været sammen med. På den måde er det ikke muligt at forudsige hvordan en person vil reagere på en given påvirkning (i modsætning til forståelsen i behaviorismen).

Kersten Reich, en af grundlæggerne af et systemisk-konstruktivistisk lærings syn, foreslår at man ser på den subjektive, menneskelige opfattelse af virkeligheden ud fra tre dimensioner: erfaringer, individuel tilstand og social opfattelse:

Erfaringer	Individuel tilstand	Social opfattelse
– de grundlæggende emotionelle oplevelser	– ønsker	– konventioner til forståelse af livsverdenen
– adfærdsmønstre fra hjemmet	– længsler	– overtagelse af rollekoncepter
– egen biografi som konstruktion	– forventninger	– overtagelse af sociale forventninger
– succesoplevelse ved læring	– motivation	– søgen efter egne idealer
– den specifikke livsverden	– kropslig tilstand	– positive og negative forbilleder
– de kulturelle særegenheder osv.	– sygdomme	– fjendebilleder og syndebugke osv.
	– kropslige symptomer osv.	

(Reich, 2005: 21, min oversættelse)

Tager vi de enkelte dimensioner og ser på hvor forskellige mennesker kan være (for eksempel hvor vidt forskellig kulturel og social baggrund mennesker kommer med, hvor forskellig deres motivation er, hvor forskellige deres erfaringer er med at lære, eller hvor forskellige deres forventninger til undervisning kan være), så begynder vi at spekulere over hvordan vi kan tilrettelægge en undervisning som »matcher« alle de forskellige mennesker.

Tænker vi på tværs af disse dimensioner, og på hvor stort et antal forskellige kombinationer af forskelle i samspil der kan forekomme hos den enkelte elev, begynder vi næsten at tvivle på om det overhovedet er muligt at tilrettelægge et konkret undervisningsforløb som vil »virke« på alle. Selv hvis vi spørger eleverne selv om hvordan de er, hvordan de har det, hvad de har lyst til, er det ikke sikkert at vi får et brugbart svar, for mennesker er ikke nødvendig-

vis bevidste om alle forhold og kan måske ikke udtrykke hvad der er centralt.

Men der er noget som alle mennesker har til fælles, uanset hvor de kommer fra, hvor lang deres skolemæssige baggrund er, og uanset om de har det godt fysisk eller ej. Dette »fælles« er evnen til at tænke – til at analysere, systematisere og se sammenhænge. Det er mit indtryk at denne menneskelige egenskab nogle gange bliver overset i andet- og fremmedsprogsundervisningen af unge og voksne.

Der skal så lidt til, men lidt skal der til

Tager vi mig som eksempel og ser på de forhold som har gjort min læring succesfuld, kan vi se følgende dimensioner:

- jeg tænkte over hvordan jeg lærte dansk (bevidst læring),
- jeg talte med en veninde om hvordan vi bar os ad med at lære dansk (social interaktion),
- jeg tænkte tilbage på min læring af andre sprog og brugte hele min livserfaring (erfaring),
- jeg havde succesoplevelser og blev anerkendt (positive emotioner),
- jeg havde selv valgt det jeg beskæftigede mig med (motivation og ansvar),
- jeg oplevede det som relevant at indgå i dialoger om hverdagsemner i undervisningen (indhold),
- jeg analyserede min egen læring (refleksion).

Her ser vi noget som Pestalozzi i sin tid kaldte for det pædagogiske helhedsprincip »Das Kopf-Herz-Hand-Prinzip« (Princippet »hoved, hjerte og hånd« står for »at tænke, at føle og at handle«) (f.eks. Pestalozzi, 1927). Princippet går ud på at der er en vekselvirkning mellem de tre dannelsesfaktorer, nemlig et samspil mellem forstand, følelser og vilje på det indre plan samt personens samspil med andre mennesker og med sine omgivelser på det ydre plan. Knud Illeris kalder disse tre dimensioner for indhold, drivkraft og samspil i sin model over almen læringsprocesser som han har arbejdet på siden 1999. Den viser nemlig at »menneskelig læring er meget mere end funktionel tilegnelse af viden og bearbejdelse af viden, den indeholder mønstre af motivation, forståelse, mening, følelser, blokeringer, forsvar, modstand, bevidsthed og underbevidsthed« (Illeris, 2004: 50). Spørgsmålet er »kun« hvordan vi sørger for at vores elevers læringsprocesser får plads til alle dimensioner af læringen – indhold, drivkraft og samspil.

Ved at bygge videre på Illeris' tredimensionale model for læring, viste jeg i min undersøgelse af unges evner til at lære gennem danskstudier at man godt kan blive bedre til at bruge et fremmedsprog ved at lære at lære et fremmedsprog (Maslo, 2003). Som vi også ser det i mit eget eksempel på læring, er der følgende fire kriterier der spiller med i et succesfuldt læringsforløb:

- læringen er personligt vigtig,
- man er i stand til at opstille sine egne læringsmål,
- man er i stand til at gennemføre et læringsforløb,
- man er i stand til at reflektere over sin egen læring.

Og dette foregår selvfølgelig sammen med andre i et spændende og positivt miljø med relevant indhold.

Min pointe hermed er at vi lærere hele tiden i vores daglige arbejde må lave grundige overvejelser over **hvordan vi omsætter vores undervisning til elevernes læring**. Det er ikke nok at fortælle eleverne hvordan de sproglige strukturer hænger sammen, og hvordan man kommer igennem med sit budskab i kommunikationssituationen. Vi bliver nødt til at lade eleverne gå deres egne veje, igennem deres egne erkendelsesprocesser og at lade dem bygge deres eget system over det sprog som de har brug for (sproget). For har de erfaringer med at lære sprog (ofte mange sprog), skal de have lov til at analysere disse i undervisningen og bruge dem i deres læring af det nye sprog.

Transformative læringsrum²

Og det er der heldigvis rigtig gode muligheder for. Formålet med for eksempel Danskuddannelserne for voksne indvandrere er at opnå kommunikativ kompetence. Ser vi mere konkret på målet med modul 1 (før A1)³ for Danskuddannelse 2, så er »Målet med undervisningen ... at kursisten i relation til arbejde, uddannelse samt hverdagsliv og medborgerskab kan fungere dansksprogligt i en- og tovejskommunikation ved anvendelse af et yderst enkelt sprog i et mindre udsnit af hyppigst forekommende, dagligdags kommunikationssituationer, hvor kontekst og indhold er bekendt« (Nielsen og Frederiksen, 2006: 32). Hvad er så det pensum kursisterne skal igennem for at komme videre til næste modul?

Svaret er: Der er ikke noget pensum i traditionel forstand. Det vi taler om her, og det gælder for alle niveauer af de sproglige færdigheder for både dansk som andetsprog og de andre sprog, som er med i Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog, er »at udvikle sproglige kompetencer til både at forstå, tale, læse og skrive

det sprog der kommunikeres ...« (Lund og Pedersen, 2003: 25). Hvorfor går den første måned på en danskuddannelse så med at automatisere 10-15 hv-spørgsmål?

Nogle dansklærere kender svaret. Og nøgleordet er »modultest« og de begrænsninger som de har ført med sig. Dog vil jeg gerne vise at vi stadigvæk har muligheder for at skabe en meningsfuld sproglæring. Det er stadigvæk muligt at tage det indhold med ind i klasseværelset som giver mening for de enkelte elever. Det er stadigvæk muligt at tilbyde eleverne de kommunikative problemløsningsopgaver som giver mening for den enkelte. Det er stadigvæk muligt at lade eleverne selv finde frem til grammatiske regler frem for at lade dem automatisere sproglige sammenhænge. Det kræver bare en forståelse af at eleverne er tænkende individer hvor de end kommer fra, og uanset hvilken baggrund de har.

Jeg er overbevist om at læring kun er mulig hvis læreren skaber et transformativt læringsrum – et rum hvor det er muligt for den enkelte elev at afprøve alle mulige metoder og strategier for læring af fremmedsprog, at møde det indhold som han eller hun synes er spændende, at få lov til at lære på sin egen måde og i sit eget tempo. Man skal bare huske at læring kun kan finde sted hvis der sikres et samspil mellem kognitive, emotionelle og sociale dimensioner.

Transformative læringsrum er dermed af en sådan art at læringsrum og anvendelsesrum (Lund og Pedersen, 2003) mødes i et samspil som gør læringen nem, spændende og dermed succesfuld. Det er rum hvor der er plads for hver enkelt elev til at lære og bruge sproget og gøre det på en måde som passer til vedkommende. Der er mulighed for at deltage i valget af indhold, for at styre sin egen læringsproces og at reflektere over sit sprog og sin læringsproces. Det er læringsrum hvor læreren er bevidst om hvordan han eller hun omsetter sin undervisning til elevernes læring.

DsA LæringsRum

Afslutningsvis vil jeg gerne informere om et projekt der har som formål at fremvise den fantastiske diversitet i de mange forskellige vellykkede læringsforløb med de mange forskellige elever inden for de mange forskellige fag. Formålet med projektet er at være med til at inspirere lærere til at eksperimentere med læring. Projektet vil komme til at indeholde nogle transformative læringsrum der rummer muligheder for nem, spændende og succesrig læring. Konteksterne kan være meget forskellige (læring på biblioteket, dansk på en erhvervsskole, en togtur til Helsingør, en sommerskole i fysik osv.).

Der er i samarbejde med de studerende på faget Dansk som Andetsprog på DPU oprettet en blog for disse transformative rum: <http://dsa-laeringsrum.blogspot.com>. Skriv endelig en mail hvis dit eksempel på læring skal med, eller gå direkte på bloggen!

Noter

1 Hermed en kæmpe tak til min første dansklærer – lektor Karsten Lomholt, og selvfølgelig til alle de lærere og vejledere som hjalp mig med at lære dansk og havde stor indflydelse på mine pædagogiske overvejelser: Nina Møller Andersen, Johannes Wagner, Michael Svendsen Pedersen og mange andre.

2 Ideen til brug af begrebet transformative læringsrum i mangesprogethedskonteksten stammer fra Jack Mezirows teori om transformativ læring og har som formål at vise læringsprocesserne i deres dynamiske form.

3 Her henvises til beskrivelsen af niveauerne for sprogfærdighed (for evaluering og selvevaluering) i *Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog* (se f.eks. den danske udgave, Europarådet 2008).

Litteratur

Europarådet (2008): *Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog: Læring, undervisning og evaluering*. Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

Illeris, Knud mfl. (2004): *Læring i arbejdslivet*. (Learning Lab Denmark). Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Illeris, Knud (red.) (2007): *Læringsteorier. Seks aktuelle forståelser*. (Learning Lab Denmark). Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Lund, Karen og Michael Svendsen Pedersen (2003): »Andetsproget på arbejde.« *Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik*, nr. 25, s. 24-32.

Maslo, Elina (2003): *Mac_an_s_sp_ju pilnveide (Udviklingen af de unges evner til at lære – En revideret udgave af ph.d. afhandling)*. R_ga: RaKa.

Mezirow, Jack (2000): »Hvordan kritisk refleksion fører til transformativ læring.« I: Knud Illeris: *Tekster om læring*. Roskilde Universitetsforlag, s. 67-82.

Nielsen, Gitte Østergaard og Karen-Margrete Frederiksen (red.) (2006): *Undervisningsvejledning. Danskuddannelse til voksne udlandinge m.fl.* Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

Pestalozzi, Johann Heinrich (1927): *Sämtliche Werke*. Berlin u. Leipzig: Walter de Gruyter.

Reich, Kersten (2005): *Systemisch-konstruktivistische Pädagogik. – Einführung in Grundlagen einer interaktionalistisch-konstruktivistischen Pädagogik*. Beltz Verlag: Weinheim und Basel.